

УДК 336.2

СКРИПНИК М.І., БЕЗВЕРХИЙ К.В.

Київський національний університет технологій та дизайну

## ЕНЕРГОЕФЕКТИВНА ЕКОНОМІКА: МІЖНАРОДНА ПРАКТИКА ПОДАТКОВОГО СТИМУЛЮВАННЯ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

**Мета.** У статті розглянуто питання енергоефективної економіки з урахуванням міжнародної практики її реалізації. Виділено дві групи податкових інструментів зі стимулювання енергоефективності.

**Методика.** Проаналізовано міжнародний досвід застосування податкових пільг та податки на використання енергії. Наведено приклади податкових пільг в країнах Європейського Союзу.

**Результати.** Обґрунтовано, що механізм надання податкових пільг для впровадження енергоефективних технологій не повинен бути надто жорстким і інформація про можливість отримання пільг має бути загальнодоступною. Розглянуто приклади заміщення деструктивних податків податками на енергоносії. Обґрунтовано, що встановлення додаткових податків на енергоспоживання зменшує податковий тягар на населення, зокрема, шляхом скорочення виплат у формі страхових внесків і прибуткового податку.

**Наукова новизна.** Відмічається роль неформального підходу до податкового стимулювання енергоефективної економіки з метою розвитку енергоефективної економіки в Україні.

**Ключові слова:** енергоефективність, економіка, практика, податки, стимулювання, пільги

**Постановка проблеми та її актуальність.** В сучасних умовах розвитку світової економіки концентрація на стимулюванні енергоефективності представляється одним з основних шляхів виведення національної економіки на траєкторію економічного зростання. Проте, за відсутності державної підтримки та відносній дешевизні енергоресурсів економічні суб'єкти схильні до недоінвестування в розвиток власної енергоефективності. При цьому роль державної політики полягає в забезпеченні економічних умов, що сприяють розвитку енергоефективності.

В зарубіжних країнах і, перш за все, в державах Європейського Союзу за останні роки нагромаджено багатий досвід по послідовній модернізації механізмів підвищення енергоефективності з опорою на економічні інструменти. Важливе місце в цій системі інструментів відводиться енергетичному оподаткуванню і податковому стимулюванню розвитку відновлюваних джерел енергії. Даний досвід має в якості теоретичної основи продумані концептуальні ідеї, включаючи теорію зовнішніх екологічних ефектів, а також концепцію податкового пом'якшення. Отже, особливої актуальності набуває питання енергоефективної економіки з урахуванням міжнародної практики податкового стимулювання її реалізації.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** В даний час висока енергоефективність розглядається як ключовий фактор забезпечення конкурентоспроможності окремих компаній і національної економіки в цілому. У більшості розвинених країн здійснюється активна державна підтримка, спрямована на підвищення енергоефективності, що виражається у розвитку сфери енергоефективних технологій, обладнання та альтернативних джерел енергії. Серед питань, яким дослідники приділили особливу увагу, слід виділити розвиток теоретико-методичних аспектів формування нових механізмів забезпечення енергоефективності регіонів, набуття нових рис енергоефективної економіки в умовах інноваційного розвитку. Зокрема, це А. Башта, Е. Безгіна, Ц. Бін, С. Єрмілов, Л. Жуй, А. Іванова, Л. Мельник, В. Микитенко, Л. Полтавець, О. Черевко, С. Шевцов та інші дослідники. Проте, не зменшуючи ваги результатів наукових досліджень є незаповнені ніші, які стосуються міжнародної практики податкового стимулювання енергоефективної економіки.

**Метою дослідження** є аналіз міжнародної практики податкового стимулювання енергоефективної економіки та її впровадження у практику України.

**Виклад основного матеріалу.** Показники енергоємності країн, що входять в десятку найбільших споживачів енергії наведено в табл. 1.

Таблиця 1. Показники енергоємності країн, що входять в десятку найбільших споживачів енергії [1]

№ з/п	Країна	Сукупний обсяг енергоспоживання (млн.)	Енергоємність кг. / ВВП	Позиція в рейтингу зі 121 країн
1	США	2340,29	0,19	58
2	Китай	1717,15	0,20	55
3	Росія	646,68	0,42	12
4	Індія	537,31	0,14	87
5	Японія	530,46	0,14	92
6	Германія	344,75	0,14	90
7	Франція	275,46	0,14	88
8	Канада	271,95	0,25	33
9	Великобританія	233,93	0,12	101
10	Корея	213,77	0,20	53

Доцільно проаналізувати конкретні приклади податкових механізмів стимулювання енергоефективності, які використовуються в інших країнах, так як це дозволить більш детально проаналізувати можливості використання такого досвіду в українській практиці. Податкові інструменти зі стимулювання енергоефективності можна розділити на 2 групи:

- податкові пільги;
- податки на споживання енергії.

Одними з найбільш поширених заходів стимулювання енергоефективності є пільги по звільненню від сплати імпортного мита щодо ввезеного енергоефективного обладнання, у якого немає вітчизняних аналогів. А при наявності вітчизняних розробок енергоефективного обладнання – встановлення пільг з податку на прибуток підприємств і ПДВ з метою впливу на ціни енергоресурсів або обладнання, що використовується для виробництва енергії.

Використання більш низької ставки ПДВ для обладнання, що забезпечує зниження енергоспоживання, стимулює споживачів вибирати найменш дорогий варіант енергопостачання.

Як приклад, можна вказати застосування більш низької ставки ПДВ у Чехії (5 % замість 20 %) для товарів, пов'язаних з енергозбереженням, таких як терморегулятори, вимірювальні прилади, що дозволяють визначити обсяг споживаного тепла, термоізоляційні матеріали та енергозберігаючі лампи. Таким чином, пільга по ПДВ використовується в цілях фінансування інвестицій в енергоефективність.

З іншого боку, у міжнародній практиці зустрічаються приклади, коли при наявності пільгових ставок ПДВ вони не поширюються на енергозберігаюче обладнання та послуги з енергоефективності, як в Угорщині, де введені більш низькі ставки ПДВ – 12 % на використання природного газу та електроенергії в порівнянні із звичайними ставками ПДВ, складовими 20 % і, що справляються з автомобільного палива і тому подібних видів палива. Однак дана пільгова ставка ПДВ не поширюється на енергозберігаюче обладнання.

На основі перерахованих вище прикладів можна зробити висновок, що:

- для цілей підвищення енергоефективності ПДВ повинен мати чітко виражений характер, тобто, як у випадку з Чехією, для енергоефективного обладнання повинні застосовуватися знижені ставки, що прямо відіб'ється на їх кінцевої вартості і буде тим самим більш привабливим (дешевим) для споживачів;
- при податковому реформуванні системи енергоефективності треба уникати тих ситуацій, коли диференційовані ставки по ПДВ не будуть застосовуватися щодо енергоефективного обладнання і, отже, не зможуть надати позитивного ефекту для підвищення енергоефективності, як у випадку з Угорщиною.

Крім пільги з ПДВ, доцільно розглянути інші приклади щодо податкового стимулювання енергоефективності в країнах ЄС, які представлені нижче у вигляді табл. 2.

Таблиця 2. Приклади податкових пільг в країнах Європейського Союзу [2, с. 77 – 86]

№ з/п	Україна	Система податкових пільг
1	2	3
1	Нідерланди	В рамках Схеми пільг по енергоінвестиціям (EIA) пропонуються податкові пільги щодо інвестицій в енергозберігаючі технології та технології отримання енергії з відновлюваних джерел енергії. Якщо те чи інше обладнання включено в список допустимого (список «Енергетика»), то до 52 % інвестиційних витрат можна відняти з оподаткованого прибутку. Також існує схема вільного нарахування зносу з екологічних інвестицій (схема Vamil). Вона забезпечує підприємцям фінансові переваги, оскільки допускає прискорену амортизацію певного обладнання, включеного в екологічний перелік для цілей оподаткування (перелік VAMIL), що знижує податкові платежі підприємства та його відрахування з прибутку в перші роки після здійснення інвестицій, що покращує становище підприємства з точки зору надходження грошей.
2	Франція	Пільги з податку на доходи з фізичних осіб в розмірі 15 % загальних витрат на заходи з підвищення енергоефективності в межах 8 тис. Євро. Така пільга застосовується у разі придбання платником податків для його постійного житла великих предметів обладнання для використання відновлюваних джерел енергії і поширюється на заміну водонагрівачів, термоізоляційні матеріали для підлог в підвалі, дахів, стін, вікон (наприклад, подвійне скління), ставень і вхідних дверей. Податкові знижки можуть також надаватися відносно купівлі обладнання для регулювання тепlopостачання, наприклад систем, що використовують таймери, а також коригувати подачу тепла з урахуванням температури зовні житлового приміщення або системи центрального регулювання. При цьому неважливо, чи є платник податків власником житла або орендарем.
3	Болгарія	Звільнення від сплати імпортного мита щодо певних екологічно орієнтованих товарів, таких як установки та обладнання для виробництва енергії з відновлюваних джерел, а також матеріали і компоненти для виробництва енергозберігаючих ламп.
4	Румунія	Пільги з податку на прибуток, безпроцентні позики з державного бюджету та пільгові проценти для комерційних позик відносно інвестицій в енергоефективність (поліпшення термоізоляції житла). Існує також звільнення від митних зборів на імпортоване енергоефективне обладнання.
5	Чехія	Пільги з податку на прибуток у зв'язку з енергоефективними установками та установками по переробці відходів. Платники податків можуть зменшувати свою базу оподаткування на 10% від ціни придбання таких установок, як теплові насоси, електрогенератори для теплоелектростанцій потужністю до 2,5 МВт, а також інше електрообладнання.
6	Словаччина	Звільнення від податку на дохід стосовно інвестиціям на цілі енергоефективності, тобто до інвестицій в енергоефективне обладнання та устаткування, пов'язане з відновлюваними джерелами енергії. Тим не менш, такі податкові пільги не використовуються широко, оскільки вони носять надмірно обмежувальний характер, а отримати про них інформацію непросто.

З табл. 2 видно, що існує безліч різновидів податкових пільг з метою стимулювання енергоефективності. При цьому рішення про прийняття тих чи інших пільг може визначатися загальноекономічними цілями держави.

Також важливо відзначити, що механізм надання податкових пільг не повинен бути надто жорстким і інформація про можливість отримання пільг має бути загальнодоступною.

Іншим ефективним засобом стимулювання енергоефективності є введення податків на енергоносії з одночасним заміщенням (або зниженням за рахунок них) деструктивних для економіки податків на працю і капітал. Тим самим досягається подвійний ефект, або, як цьому вже дали визначення в загальноприйнятій теорії, ефект «подвійного дивіденду». Тобто, екологічний «дивіденд» проявляється у вигляді зростання енергоефективності економіки. Економічний «дивіденд» пов'язаний зі зниженням ефективних ставок податків на працю.

Станом на 1 січня 2014 вісім країн Європи відкрито замінили частину податків на працю і капітал податками на енергоносії, що представлено нижче у вигляді табл. 3. Це Швеція, Данія, Голландія, Великобританія, Фінляндія, Норвегія, Німеччина і Італія.

Таблиця 3. Приклади заміщення деструктивних податків податками на енергоносії [3]

№ з/п	Країна	Податки, що зменшилися	Податки, що збільшилися	Абсолютна величина збільшення оподаткованої бази
1	Швеція	Прибутковий податок, енергетичний податок в сільському господарстві, податок на безперервну освіту	Податок на викиди вуглекислого газу, податок на викид двоокису сірки, інші податки	2,4 % всіх податкових надходжень
2	Данія	Прибутковий податок, страхові внески	Податки на бензин, електроенергію, податок на викиди вуглекислого газу, податок на викид двоокису сірки	понад 6 % усіх податкових надходжень
3	Голандія	Корпоративний прибуток, прибутковий податок, страхові внески	Податок на викиди вуглекислого газу	0,5 % всіх податкових надходжень
4	Великобританія	Страхові внески	–	0,1 % всіх податкових надходжень
5	Фінляндія	Прибутковий податок, страхові внески	Податок на викиди вуглекислого газу, корпоративний прибуток	0,5 % всіх податкових надходжень
6	Норвегія	Прибутковий податок	Податок на викиди вуглекислого газу, податок на викид двоокису сірки, дизельне паливо	0,2 % всіх податкових надходжень
7	Германія	Страхові внески	Нафтопродукти	1 % всіх податкових надходжень
8	Італія	Страхові внески	Нафтопродукти	0,1 % всіх податкових надходжень

Аналіз табл. 3 дозволяє зробити наступні висновки:

1. Встановлення додаткових податків на енергоспоживання зменшує податковий тягар на населення, зокрема, шляхом скорочення виплат у формі страхових внесків і прибуткового податку. Зменшення оподаткування працюючих призводить до збільшення робочих місць і, як наслідок, зайнятості населення. В цілому, такі реформи стимулювання енергоефективності за рахунок встановлення додаткових податків мають нейтральний або невеликий негативний ефект для бюджету та супроводжуються заходами, пом'якшувачими наслідки реформи для промисловості.

2. Фінансовий масштаб існуючих прикладів змінюється від порівняно невеликого в Італії і Великобританії до значного в Данії. Багато в чому, основною причиною обмеженості податкових зрушень слугує прагнення зберегти вільну конкуренцію в національних економіках і уникнути зайвого оподаткування енергоспоживаючих секторів економіки, що може викликати ризик перенесення виробництв в інші країни, де відсутні відповідні податки. Однак самі податки на енергоносії приносять набагато більш значніші доходи, ніж можна припустити. Наприклад, в Данії планується збільшення оподаткованої бази на користь податків на енергоносії до 9 % до кінця 2014 р., у той час як самі екологічні податки, включаючи податок на електроенергію, вже дають 18 % доходів державного бюджету [4].

#### Список використаної літератури

1. Energy Efficiency Indicators: Fundamentals on Statistics [Electronic resource]. – Mode of access : [http://www.iea.org/publications/freepublications/publication/IEA\\_EnergyEfficiencyFundamentalsonStatistics.pdf](http://www.iea.org/publications/freepublications/publication/IEA_EnergyEfficiencyFundamentalsonStatistics.pdf) Indicators
2. Инвестиции в энергоэффективность, устранение барьеров. – Брюссель: Секретариат энергетической хартии, 2004. – 180 с.
3. Organisation for Economic Co-operation and Development / Environmental expenditure and taxes [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.oecd.org/statistics>.
4. Бенуа Б. Экологизация налоговой системы в России / Б. Бенуа. – М.: Российский университет, 2001. – С. 40 – 42.

#### ЕНЕРГОЭФФЕКТИВНАЯ ЭКОНОМИКА: МЕЖДУНАРОДНАЯ ПРАКТИКА НАЛОГОВОГО СТИМУЛИРОВАНИЯ ЕЕ РЕАЛИЗАЦИИ

СКРЫПНИК М.И., БЕЗВЕРХИЙ К.В.

*Киевский национальный университет технологий и дизайна*

**Цель.** В статье рассмотрен вопрос энергоэффективной экономики с учетом международной практики ее реализации. Выделены две группы налоговых инструментов по стимулированию энергоэффективности.

**Методика.** Проанализирован международный опыт применения налоговых льгот и налоги на использование энергии. Приведены примеры налоговых льгот в странах Европейского Союза.

**Результаты.** Обосновано, что механизм предоставления налоговых льгот для внедрения энергоэффективных технологий не должен быть слишком жестким и информация о возможности получения таких льгот должна быть общедоступной. Рассмотрены примеры замещения деструктивных налогов налогами на энергоносители. Обосновано, что установление дополнительных налогов на энергопотребление уменьшает налоговое бремя на население, в частности, путем сокращения выплат в форме страховых взносов и подоходного налога.

**Практическая значимость.** Отмечается роль неформального подхода к налоговому стимулированию энергоэффективной экономики в целях развития энергоэффективной экономики в Украине.

**Ключевые слова:** *энергоэффективность, экономика, практика, налоги, стимулирование, льготы.*

#### ENERGY EFFICIENT ECONOMY: INTERNATIONAL PRACTICE TAX INCENTIVES ITS IMPLEMENTATION

SKRYPNYK M.I., BEZVERHIY K.V.

*Kyiv National University of Technologies and Design*

**Purpose.** The questions energy efficient economy based on international best practice implementation. Identified two groups of tax instruments to encourage energy efficiency.

**Methodology.** Analysis of international experience with tax benefits and taxes on energy use. Examples of tax benefits in the European Union.

**Findings.** Proved that the mechanism providing tax incentives for energy technologies should not be too tough and information on obtaining benefits must be publicly available. Examples replacement destructive taxes on energy. It was proved that no extra taxes on consumption reduces the tax burden on the population, in particular by reducing payments in the form of insurance premiums and income tax.

**Practical value.** It is noted the role of the informal approach to tax incentives for energy efficient economy in order to develop energy efficient economy in Ukraine.

**Keywords:** *efficiency, economy, practice, taxes, incentives, benefits.*

УДК 331.5 (075.8)

ДОБРЕНКО О.О.

Бердянський університет менеджмент і бізнесу

## АНАЛІЗ СТРУКТУРНИХ НЕВІДПОВІДНОСТЕЙ МІЖ ПОПИТОМ НА РОБОЧУ СИЛУ ТА ЇЇ ПРОПОЗИЦІЄЮ

**Мета.** Аналіз структурних невідповідностей між попитом на робочу силу та її пропозицією на професійному ринку праці України.

**Методика.** В статті проаналізовано становище професійного ринку праці щодо пропозиції та попиту на робочу силу. Досліджені структурні невідповідності між попитом на робочу силу та її пропозицією окремих професій і спеціальностей. З'ясовано, що вирішення проблеми укомплектування вакансій для висококваліфікованих працівників ускладнюється внаслідок низьких якісних характеристик значної кількості вільних робочих місць, зокрема, низького рівня заробітної плати. Зроблений аналіз рівня працевлаштування громадян за розділами класифікації професій, в тому числі за рівнем освіти.

**Результати.** Досліджено, що внаслідок незбалансованої системи щодо розвитку вищої освіти в Україні професійний ринок праці не відповідає попиту роботодавців на кваліфіковану робочу силу з таких професій.

**Наукова новизна.** Вперше з'ясовано, що вирішення проблеми укомплектування вакансій для висококваліфікованих працівників ускладнюється внаслідок низьких якісних характеристик значної кількості вільних робочих місць, зокрема, низького рівня заробітної плати.

**Практична значимість.** Зроблений аналіз рівня працевлаштування громадян за розділами класифікації професій, в тому числі за рівнем освіти на професійному ринку праці.

**Ключові слова:** *попит, пропозиція, збалансованість ринку праці, кваліфікація робітників.*

**Вступ.** Теоретичними та методологічними аспектами професійного ринку праці, його конкурентоспроможності, формування професійно-кваліфікаційного складу робочої сили, попиту і пропозиції на неї, зайнятості, безробіття, відсутності системи неперервного професійного навчання населення постійно приділяють увагу як зарубіжні так і вітчизняні науковці, а саме: Л. Антошкіна, І. Бажан, І. Бондар, С. Бондура, Т. Заяць, А. Колот, І. Манцурова, Е. Лібанова, Т. Кір'ян, В. Лич, В. Покришук, О. Пазюк, О. Пономарьова, О. Рудченко, Н. Ушенко та інші.

**Постановка завдання.** Складність, багатогранність і масштабність розвитку професійного ринку праці як складної системи, передбачає множину взаємопов'язаних і взаємодіючих між собою елементів та підсистем різної фізичної природи. Внаслідок незбалансованої системи щодо розвитку